

ÅRSRAPPORT 1993

For Juridisk Rådgivning for Kvinner

JURK

Utarbeidet av
Ann Iren Vestli og
Monica Barmo

ÅRSRAPPORT 1993

For Juridisk Rådgivning for Kvinner

JURK

Utarbeidet av
Ann Iren Vestli og
Monica Barmo

Innholdsfortegnelse

1	Presentasjon av juridisk rådgivning for kvinner	5
1.1	Formål	5
1.2	JURKs virksomhet	6
1.3	JURK er en etablert del av kvinnebevegelsen	7
1.4	Organisasjonen	7
1.5	Tilholdssted og telefonvakt	8
1.6	Mottak av rådeøkende	8
2	Oversikt over medarbeidere i perioden	9
3	Økonomi og drift	10
3.1	Finansiering	10
3.2	Årets drift	11
3.3	Årsregnskap for 1993	12
4	Saksmateriale og metode	14
5	Antall saker	14
6	Opplysninger om de rådeøkende	15
6.1	Bostedsfylke	15
6.2	Hvordan kvinnen fikk kjennskap til JURK	16
6.3	Statsborgerskap	16
6.4	Barn	17
6.5	Sivilstand	17
6.6	Yrke og forsørgelseskilde	18
6.7	Hvorfor oppsøker kvinnen JURK fremfor andre?	19
6.8	Tidligere kontakt med rettshjelper	19
7	Problemområdene	21
7.1	Oversikt over rettsområdene	21
7.2	Arbeidsrett	22
7.3	Arverett	22
7.4	Barnerett	23
7.5	Boligrett	23
7.6	Erstatningsrett/forsikringsrett	23
7.7	Familierett	24
7.8	Innvandrerkvinnerrett	25
7.9	Rettshjelpsrett	26
7.10	Skifterett	26
7.11	Sosial- og trygderett	27
7.12	Ugift samliv	29

8	Statistikk på grunnlag av mishandlingsskjemaer	31
	8.1 Generelt	31
	8.2 Mishandlers forhold til kvinnen	31
	8.3 Arten av mishandlingen	31
	8.4 Varighet	32
	8.5 Anmeldelse	32
	8.6 Kontakt med andre instanser	32
	8.7 Åstedet	33
	8.8 Kvinnens alder	33
	8.9 Kvinnens yrke	33
	8.10 Kvinnens bosted	34
	8.11 Mulige feilkilder	34
	8.12 Kommentarer til tabellene	34
9	Prinsipielt og forebyggende arbeide	36
	9.1 Generelt	36
	9.2 Bredtveit-gruppen	36
	9.3 Volds- og mishandlingsgruppen	38
	9.4 Prinsipiell gruppe	39
	9.5 Innvandrerkvinnegruppen	40
	9.6 Studieturgruppen.....	42
	9.7 Fellesseminaret.....	43
10	Gratisarbeid	44

Forord

Denne rapporten gir en konsentrert oversikt over JURKs virksomhet i 1993.

Rapporten fungerer delvis som en kortfattet orientering til nye saksbehandlere i JURK, men den distribueres også til andre. Bevilgende myndigheter får den for å vurdere tiltakets nytteverdi, andre har mulighet til å bestille den. Rapporten brukes av enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige organer og andre som arbeider innen området. For de som måtte være interessert i å vite mer om hva vi driver med, vil vi likevel anbefale å ta direkte kontakt med oss, da en slik rapport bare i begrenset utstrekning kan fortelle om vårt arbeid.

Rapporten bygger i stor grad på oppsettet fra tidligere årsrapporter. Dette gjør det enklere å sammenligne driften fra år til år.

Oslo april 1994

Monica Barne

Ann Iren Vestli

1 Presentasjon av Juridisk Rådgivning for Kvinner

I 1974 ble Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK) startet som et grunnforskningsprosjekt etter initiativ fra kvinnelige jurister og jusstudenter som arbeidet i Kvinnesaksgruppa ved Det juridiske fakultet. Gjennom sitt arbeid mente de å se en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Et annet problem var at kvinner som hadde tilegnet seg juridiske kunnskaper hadde vanskeligheter med å bruke dette i sin egen situasjon. Det skulle mye til før kvinnene tok kontakt med rettshjelpsapparatet. Gjennom arbeidet med JURKs saker, har dette inntrykket vist seg å være riktig.

Lovverket er i dag formelt kjønnsnøytralt. Ved praktiseringen viser det seg imidlertid at kvinner ofte kommer dårligere ut av konfliktsituasjoner enn menn. Dette kan blant annet skyldes at kvinner fremdeles i perioder av livet lever et liv forskjellig fra menn. Dermed vil formelt kjønnsnøytrale lovregler ikke føre til reell likebehandling. I tillegg sitter menn gjennomgående inne med mer rettskunnskap enn kvinner. Erfaring viser at kvinner også har vanskeligere for å orientere seg i, og benytte seg av det tradisjonelle rettshjelpsapparatet.

JURK drives med dispensasjon fra advokatmonopolet gitt av Justisdepartementet.

Rådgivningen er *gratis* for alle som oppsøker oss. Med de stadig strammere rammene for fri rettshjelp er dette spesielt viktig. Rettshjelpen gis utelukkende til kvinner, og det stilles ingen øvrige vilkår. Dette medfører at JURK oppsøkes av kvinner fra alle sosiale lag, men felles for de fleste er at de har lite egne midler. De rådsøkende uttrykker selv at de foretrekker kvinnelige saksbehandlere, fordi de føler at de oppnår bedre forståelse for sin situasjon hos kvinnelige rettshjelpere enn hos mannlige. Likestillingsloven gir oss hjemmel til slik drift, jfr. lovens § 3, 3. ledd om likestillingsfremmende tiltak.

JURK finansieres hovedsaklig gjennom bevilgninger fra staten ved Justisdepartementet og Akershus fylkeskommune. Bevilgningene fra Oslo kommune er mer usikre fra år til år, men i 1993 fikk vi kr. 280.000,- herfra. (Se nærmere om dette under *finansiering* punkt 3.1.)

1.1 Formål

JURKs hovedformål er å bekjempe kvinneundertrykking, og bedre kvinners rettstilling.

I arbeidet for å oppnå dette ønsker vi som juridiske studenter å benytte vår kjennskap til lov- og regelverket, til å yte råd og veiledning til kvinner.

Gjennom den konkrete rettshjelpen avdekkes *kvinnens spesielle rettshjelpsbehov*. Dette rettshjelpsbehovet skyldes i utgangspunktet den generelle kvinneundertrykkingen, og kan også ha sitt grunnlag i kvinners biologi. Det har vist seg at det tradisjonelle rettshjelpsapparatet har liten forståelse for kvinners særskilte rettshjelpsbehov. JURK har her en viktig funksjon.

1.2 JURKs virksomhet er tredelt:

1.2.1 Gratis rettshjelpstilbud til kvinner

Vi yter konkret rettshjelp til kvinner i rettslige konfliktsituasjoner. Det vil si at vi prøver å ivareta den rådsøkendes interesser ut fra gjeldende rett.

1.2.2 Rettspolitisk arbeid i et kvinneperspektiv

Vi arbeider prinsipielt med det vi erfarer gjennom den konkrete rettshjelpen. Det prinsipielle arbeidet drives ut fra et kvinnepolitisk perspektiv. Det vil si at vi vurderer kvinners rettslige stilling etter gjeldende rett og kommer med forslag til forbedringer der vi mener det er påkrevet for å oppnå reell likestilling eller spesielle regler som ivaretar og respekterer kvinners spesielle behov. Det rettspolitiske arbeidet ivaretas ved f.eks. avisinnlegg, påvirkning av offentlige instanser, ved å avgi høringsuttalelser til nye lovforslag m.m.

1.2.3. Forebyggende arbeid

En viktig del av JURKs arbeid er forebyggende rettshjelp og rettsinformasjon. JURK arbeider under målsettingen "hjelp til selvhjelp". Dette medfører at vi i så stor utstrekning som mulig legger vekt på kunnskapsformidling konkret og generelt for å gjøre kvinnene i stand til selv å løse sine juridiske problemer og forebygge konfliktsituasjoner.

Det forebyggende arbeidet er en svært viktig del av JURKs arbeid for å forsøke å demme opp for kvinneundertrykkningen som skjer i det norske samfunnet det være seg bevisst eller ubevisst.

Det forebyggende arbeidet gjøres i hovedsak i tre relasjoner:

1.2.3.1 *Konkret rettshjelp*

En del av JURKs målsetting i saksbehandlingen er å informere kvinner om deres juridiske rettigheter før problemene faktisk oppstår. Vi gir derfor alltid **skriftlige** svar med en orientering om kvinnens aktuelle juridiske rettigheter omkring hennes konkrete problem. Grunnen til at vi svarer skriftelig, er at vi mener det er lettere for kvinnen å forstå og huske svaret hun får, i tillegg til at vi mener det har en forebyggende effekt.

1.2.3.2 *Foredragsvirksomhet*

Dette gjøres blant annet ved at JURK gir rettsorientering til forskjellige foreninger og organisasjoner.

1.2.3.3. *Skriftlig materiale*

JURK har publisert hefter og stensiler om ulike emner, boka "Kjenn din rett", leserinnlegg, høringsuttalelser o.s.v.

Heftene/ stensilene er:

- "Innsattes rettigheter"
- "I konflikt med politiet"
- "Ugift samliv"
- "Mishandlede kvinners rettsstilling"
- "Separasjon og skilsmisse"
- "Incestutsattes rettsstilling"
- "Stønad til enslig forsørgere"

1.3 JURK er en etablert del av kvinnebevegelsen

Med grunnlag i formålet og JURKs utspring fra Kvinnesaksgruppa, er JURK en etablert del av kvinnebevegelsen i Norge.

JURK har i 1993 hatt et nært og utviklende samarbeid med mange andre organisasjoner utenfor kvinnebevegelsen og vi har en representant i Rettspolitisk forening, samt en representant i AU i Fellesaksjonen mot porno og prostitusjon.

1.4 Organisasjonen

1.4.1 Fellesmøtet

JURK arbeider, som de fleste andre organisasjoner innenfor kvinnebevegelsen, etter prinsippet om flat struktur. Det vil kort sagt si at alle medarbeiderne har de samme rettigheter og plikter, og full medbestemmelsesrett.

JURKs høyeste organ er fellesmøtet. Dette avholdes hver fjortende dag, og alle saker av viktighet for organisasjonen tas opp her. Alle medarbeiderne plikter å møte.

1.4.2 Arbeidsutvalget

For mindre viktige saker som oppstår mellom hvert fellesmøte, saker som trenger rask avgjørelse, og for å forbrede saker som skal opp på fellesmøtet, har vi et arbeidsutvalg som møtes hver uke. Dette er et koordinerings- og arbeidsfordelingsmøte.

Daglig leder har fast plass i arbeidsutvalget. I tillegg er det en saksbehandler fra hver av saksbehandlingsgruppene. Saksbehandlerne i gruppen møter hver sin gang.

1.4.3 Saksbehandlingsgruppene

Saksbehandlingen skjer i grupper som består av seks til syv personer. I 1993 hadde vi tre grupper. I saksbehandlingsgruppene diskuteres sakene som kommer inn, svar til kvinnene, eller eventuell annen assistanse, må godkjennes. Gruppen blir dermed kollektivt ansvarlig for den enkelte sak, men det er alltid en saksbehandler som er hovedansvarlig overfor den rådsøkende. Vi benytter oss av faglig ekspertise på Universitetet, i departementene og andre offentlige kontorer.

Den kollektive arbeidsformen er valgt både ut fra et rettssikkerhetssynspunkt, og et ønske om å arbeide slik. Vi innser de faglige begrensninger som kan ligge i at alle medarbeiderne er studenter, men mener dette kompenseres gjennom en slik arbeidsform.

1.4.4 Tverrgruppene

I tillegg til saksbehandlingsgrupper har vi "tverrgrupper". Navnet kommer av at de personmessig er sammensatt på tvers av saksbehandlergruppene. Disse gruppene står også for det prinsipielle arbeidet innen sitt "fagområde".

1.4.5 Daglige ledere

Hver semester velger fellesmøtet en daglig leder som blir ansatt for ett år om gangen, slik at det hele tiden er to daglige ledere som jobber sammen. Disse tar seg av den daglige driften av organisasjonen.

1.5 Tilholdssted og telefonvakt.

JURK har arbeidskontorer i Universitetets lokaler i Tullingsgate 4 C. I store deler av 1993 hadde JURK telefonvakt hver dag 9-15, samt torsd. 17-20 på telefonnummer 22 11 25 00. Mot slutten av året ble vi dessverre nødt til å begrense saksinntaket grunnet en eksplosjon i antall mottatte saker i 1993. Kontorene er dessverre uegnet til å motta rådsøkende i, siden vi er 19 medarbeidere som deler to små kontorer. Fra september hadde vi saksinntak på telefon mand.-onsd.-fred. 9-15, samt torsd. 17-20.

1.6 Mottak av rådsøkende.

JURK har kontortid for personlig fremmøte to dager i uken. Tirsdag 12-14 og torsdag 16-20.

I 1994 har JURK endelig fått tilleggslokaler i Tullingsgt. 4 C. Dette betyr at vi nå kan ha mottak av rådsøkende i våre kontorlokaler. Vi har frem til nå leid lokaler hos Kvinnefronten i Helgesensgate 12. Dette lokalet delte vi med Fellesaksjonen mot porno og prostitusjon, noe som fungerte bra. Ulempen var at klientmottaket ikke var på sammen sted som arbeidskontorene, og det gikk bort mye tid til å reise frem og tilbake.

2 Oversikt over medarbeidere i perioden:

Asbjørnsen Helle	Høst 1993
Barmo Monica	Vår og høst 1993
Blomli Merete	Høst 1993
Brænden Siri	Vår 1993
Børnes Cathrine	Vår 1993
Elstrand Hege	Høst 1993
Flemsæter Berit	Vår og høst 1993
Flenvang Marianne	Høst 1993
Glærum Marianne	Vår og høst 1993
Gram Camilla	Vår 1993
Ivarson Siri	Vår 1993
Iversen Heidi	Vår og høst 1993
Johansen Kirsti	Høst 1993
Kran Anne-Cecilie R.	Vår 1993
Lohne Wenche	Vår og høst 1993
Meyer Inger	Vår og høst 1993
Moen Gjertrud Aas	Vår 1993
Mosti Kari-Ann	Vår og høst 1993
Myklebust Hilde	Vår 1993
Nilsen Marlen	Vår og høst 1993
Nying Ruth	Vår og høst 1993
Rollag Mari	Høst 1993
Sivertsen Marit Lea	Høst 1993
Smith Marianne	Høst 1993
Stokkeland Kari	Vår 1993
Strømme Marianne	Vår 1993
Vestli Ann Iren	Vår og høst 1993
Øwre Heidi	Høst 1993
Åntad Irene	Høst 1993

3 Økonomi og drift

3.1 Finansiering

3.1.1 Justisdepartementet

Justisdepartementet bevilget i ordinære bevilgninger for 1993 kr. 883.000,-. Disse midlene er øremerket til saksbehandling, og skal i hovedsak dekke brev og telefonhenvendelser fra hele landet.

3.1.2 Akershus fylkeskommune

Fra Akershus fylkeskommune fikk vi i 1993 bevilget kr. 100.000,-. Bevilgningen er den samme som 1992.

3.1.3 Andre fylker og kommuner

Vi søker alle landets fylkeskommuner og kommuner om støtte til å dekke noen av de utgiftene vi har i forbindelse med henvendelser fra kvinner i deres fylke.

I 1993 bevilget Rogaland fylke kr. 7.000,-, Meløy kommune kr. 1.500,- og Ullensaker kommune kr. 1.500,-.

3.1.4 Oslo kommune

Etter to år uten ordinær driftsstøtte fra Oslo kommune, fikk vi i 1993 kr. 280.000,-.

3.1.5 Annen økonomisk støtte

Barne- og familiedepartementet

Av Barne- og familiedepartementet mottok vi i 1993 kr. 10.000,- i forbindelse med revideringen av brosjyrene "Separasjon og skilsmise" og "Incestutsattes rettsstilling".

Blårussfondet

Også fra Blårussfondet mottok vi i 1993 midler i forbindelse med revideringen av brosjyren "Incestutsattes rettsstilling".
Kr. 6.630,- bidro de med.

Studentsamskipnaden i Oslo

Studentsamskipnaden i Oslo bevilget i 1993 kr. 61.800,-. Vi informerer studenten om vårt rettshjelpstilbud ved hjelp av plakater og utdeling av brosjyrer på Blind

Universitetet i Oslo

Universitetet i Oslo stiller gratis lokaler, telefon og B-post til vår disposisjon i Tullinsgate 4 C. Dette er av avgjørende betydning for JURKs eksistens.

Oslo kommune

Oslo kommune bidro også med kr. 22.000,- til likestillingsarbeid.

Årsrapporten fra 1992 viste et driftsunderskudd på kr. 55.766,94, noe som viste seg å ikke være korrekt. Pga. misforståelser som senere er rettet opp, hadde vi i 1992 et driftsoverskudd på kr. 11.733,06. Dette er ført opp som inntekter i årets regnskap.

Vi beklager at en slik feil kunne oppstå.

3.1.6 Problemer med finansieringen

JURK har helt fra starten i 1974 hatt problemer med finansieringen av organisasjonen. Vi bruker unødig mye tid og midler på å skaffe bevilgninger. Usikkerheten ved at vi hvert år ikke vet *om* eller *hvor mye* vi hvert år får i bevilgninger, hindrer JURKs muligheter til langtidsplanlegging.

3.2 Årets drift

At økonomien er svak resulterer i at vi får gjort mindre enn vi ønsker. Vi har i 1993 hatt full drift hele året, dog med noe redusert bemanning i sommermånedene.

Saksbehandlingen har lidd minst under den dårlige økonomien, noe også antall saker antyder. Vi har hatt en betydelig økning i antall saker fra 1992. Økningen var på hele 90,9 %.

Det er klart at det er det prinsipielle arbeidet som har vært mest skadelidende.

Også i år har medarbeiderne kun fått betalt for 15 timers uke, mens det faktiske antall arbeidstimer er betraktlig høyere. Siden man jo må ta opp studielån ved siden av, og studiene ofte blir forsinket med minst ett semester, blir JURK delvis finansiert ved medarbeidernes studielån.

3.3   Årsregnskap for 1993

3.3.1   Inntekter

Bevilgninger	
Justisdepartementet	kr. 883.000,-
Oslo kommune	kr. 280.000,-
Akershus fylkeskommune	kr. 100.000,-
Rogaland fylkeskommune	kr. 7.000,-
Meløy kommune	kr. 1.500,-
Ullensaker kommune	kr. 1.500,-
Andre inntekter	
Studentsamskipnaden i Oslo	kr. 61.800,-
Oslo kommune	kr. 22.000,-
Barn- og familiedepartementet	kr. 10.000,-
Brosjyrer o.l.	kr. 20.391,50
Blårussfondet	kr. 6.630,-
Driftsoverskudd fra 1992	kr. 11.733,06
Totale inntekter	kr. 1.405.554,56

3.3.2 Utgifter

Lønn	kr. 1.224.671,84
Diverse utgifter *	kr. 176.171,63
Totale utgifter	kr. 1.405.843,47
Driftsunderskudd	kr. 288,91
* Utgifter til telefon, husleie, porto og kontorrekvisita. I tillegg inkluderer det innkjøp av 1 PC, og ett nytt bord til kontoret.	

4

Saksmateriale og metode

Det saksmateriale som ligger til grunn for denne rapporten er personlige henvendelser pr. telefon, klientmottak i Oslo og brevhenvendelser fra kvinner bosatt over hele landet. Vi har da ikke regnet med mer generelle henvendelser fra f.eks. skoleelever, kvinnegrupper og andre organisasjoner som ønsker opplysninger om kvinners rettslige stilling.

For hver sak blir det fylt ut et mønsterark. Mønsterarket gir opplysninger om den rådsøkende og om kvinnens juridiske problem. Det er disse opplysningene som ligger til grunn for vår statistikk.

Mønsterarkene er stort sett mer utfyllende for sakene med personlig fremmøte og over telefon, enn for brevhenvendelsene. Ved personlige henvendelser kan vi stille kvinnen spørsmål som ikke angår saken hennes direkte. Vi respekterer det hvis kvinnen ikke ønsker å gi slike opplysninger, men det er svært sjelden. I tabellene er det endel "ikke oppgitt". Dette skyldes hovedsakelig at brevklienter ikke returnerer mønsterarket som de blir bedt om å fylle ut.

I en del saker viser det seg at saken inneholder flere rettsspørsmål enn det som kommer frem av mønsterark og sakspapirer. Grunnen til dette er at det som oftest bare noteres ett eller to hovedproblem. Som regel svarer vi på flere sidespørsmål som ikke noteres som et problem på mønsterarket.

5

Antall saker

	Antall	Prosent
Tlf./brev henv.	2936	87,8%
Klientmottak	409	12,2%
Totalt	3345	100%

Mengden saker har, til tross for JURKs dårlige økonomi, steget med 90,9% i forhold til 1992. Dette skyldes at vi bevisst har forsøkt for å effektivisere, og hver medarbeider har arbeidet enda mer gratis enn før. Et resultat av dette er dessverre at det prinsipielle arbeidet er blitt nedprioritert. Særlig føler vi at vi kunne, og burde brukt adskillig mer tid på generell informasjon til potensielle klienter via utarbeidelse av hefter, foredrag og kontakt med presser. Antall saker tilsvarende antall kvinner som fikk sin sak behandlet av oss i 1993. Dersom kvinnen henvender seg til oss angående samme sak flere ganger i løpet av året, noe som ofte skjer, registreres dette bare som en sak. Hvis den nye henvendelsen gjelder et helt annet problem, blir den registrert som ny sak.

Dersom kvinnen ved første henvendelse har flere juridiske problemer som hører under ulike rettsområder, registreres dette som en sak innenfor flere rettsområder. I 1993 har vi registrert 3345 saker under vel 20 forskjellige rettsområder. Til sammen har vi registrert 4996 problemstillinger. Det vil i gjennomsnitt si 1,50 problemområder pr. sak. Videre har kvinnen ofte flere rettsspørsmål under hvert problemområde. Dette kommer frem under omtalen av de enkelte rettsområder.

behandler særskilt nedenfor.

De kvinnene som oppsøker oss personlig har stort sett samme type problemer som dem vi får skriftlige henvendelser fra, og det samme gjelder de kvinnene som ringer til oss. Mange kvinner synes det er vanskelig å skrive om problemet sitt. Dette gjelder særlig saker hvor det er mishandling inne i bildet. Store geografiske avstander, og problemer med å forlate hjemmet på grunn av barn, kan på den annen side gjøre det vanskelig å nå oss på klientmottaket.

6 Opplysninger om de rådsøkende

6.1 Bostedsfylke

Det fremgår av tabellen at JURK behandler saker for kvinner som er bosatt over hele landet, selv om de fleste av henvendelsene kommer fra Oslo og Akershus.

	Antall	Prosent
Oslo	1440	43,1%
Akershus	626	18,7%
Østfold	114	3,4%
Vestfold	103	3,1%
Hedmark	95	2,8%
Oppland	66	2,0%
Buskerud	157	4,7%
Telemark	64	1,9%
Aust-Agder	40	1,2%
Vest-Agder	32	1,0%
Rogaland	73	2,2%
Hordaland	49	1,5%
Sogn og Fjordane	29	0,9%
Møre og Romsdal	57	1,7%
Sør-Trøndelag	69	2,1%
Nord-Trøndelag	31	0,9%
Nordland	58	1,7%
Troms	47	1,4%
Finmark	48	1,4%
Utlandet	41	1,2%
Ikke oppgitt	102	3,1%
Totalt	3345	100%

6.1.1 Oslo og Akershus

61,8% av våre rådsøkende er bosatt i Oslo og Akershus. Siden vi holder til i Oslo, er det naturlig at det er kvinner fra Oslo og Akershus som benytter oss flittigst.

6.1.2 Resten av landet

Litt i overkant av 38 % av våre rådsøkende kommer fra områder utenfor Oslo og Akershus. Dette ser vi som positivt, da vårt mål er å være et landsdekkende rettshjelpstilbud. I 1993 arbeidet vi aktivt med å rekruttere klienter fra områder utenfor Oslo og Akershus ved å drive utstrakt PR-virksomhet.

6.2 Hvordan kvinnen fikk kjennskap til JURK

	Antall	Prosent
Via en bekjent	1019	28,7%
Via massemedia	649	18,3%
På et offentlig kontor	506	14,2%
Løpeseddel/plakat	448	12,6%
Via krisesenter	98	2,8%
Advokat/rettshjelper	79	2,3%
Via kvinnebevegelsen	61	1,7%
Andre	255	7,2%
Ikke oppgitt	430	12,2%
Totalt	3545	100%

Tallet er noe høyere enn antallet registrerte saker. Dette skyldes at noen oppgir flere kilder.

De fleste av våre klienter oppgir at de har fått anbefalt JURK gjennom en bekjent, i alt 28,7% oppgir dette. vi tolker dette slik at våre tidligere klienter er meget fornøyd med den hjelpen de har fått hos JURK.

14,2% av våre rådsøkende ble anbefalt å kontakte JURK på et offentlig kontor. Det dreier seg først og fremst om sosial- og trygdekontorer, men også om fylksmannskontorer, politi- og lensmannskontorer ol.

Det var mange av våre rådsøkende som ikke oppga hvor de hadde fått vite om oss, eller ikke husket det. Dette var tilfelle i 12,2% av sakene.

6.3 Statsborgerskap

6.3.1 Kvinnens statsborgerskap

90,6% av kvinnene som har fått behandlet sin sak i JURK i 1993 er norske statsborgere. Dette må anses som naturlig.

Innvandrerkvinner er i større grad avhengig av å forklare seg muntlig, eventuelt ha med seg en tolk, da de ikke sjelden har problemer med språket. For dem er det å møte en saksbehandler i JURK personlig ofte den eneste mulighet til å få kontakt med oss. JURKs klientmottak i Helgesensgt. 12 er derfor ikke bare et ekstratilbud til Oslo-kvinnene, men ofte også det eneste reelle tilbud vi har til innvandrerkvinner.

	Antall	Prosent
Norge	3030	90,6%
Norden forøvrig	55	1,7%
Europa	80	2,5%
Afrika	17	0,4%
Asia	42	1,2%
Amerika	19	0,6%
Australia	0	0,0%
Ikke oppgitt	102	3,0%
Totalt	3345	100%

6.3.2 Mannens statsborgerskap

At antall menn er lavere enn registrerte saker skyldes enten at kvinnen er enslig, eller at mannen ikke er part i saken.

	Antall	Prosent
Norge	996	88,5%
Norden forøvrig	17	1,5%
Europa forøvrig	42	3,7%
Afrika	27	2,4%
Asia	30	2,7%
Amerika	13	1,2%
Australia	0	0%
Totalt	1125	100%

6.4 Barn

	Antall	Prosent
Ja	2373	71,0%
Nei	686	20,5%
Ikke oppgitt	286	8,5%
Totalt	3345	100%

6.5 Sivilstand

	Antall	Prosent
Gift	950	28,4%
Ugift	704	21,0%
Separert	551	16,5%
Samboende	494	14,8%
Skilt	406	12,1%
Enke	70	2,1%
Ikke oppgitt	170	5,1%
Totalt	3345	100%

Den største gruppen er som man ser gift. JURK kommer i svært mange saker inn som en rådgivende instans før kvinnen tar noe rettslig skritt i retning av samlivsbrudd, eller separasjon/skilsmisse.

Når det gjelder separasjon/skilsmissesakene registreres klienten som gift. I disse sakene fungerer JURK ofte som et bindeledd mellom kvinnen og det tradisjonelle rettsapparatet.

6.6 Yrke og forsørgelseskilde

	Antall	Prosent
Heltid	2426	72,5%
Deltid	519	15,5%
Ikke oppgitt	399	12,0%
Totalt	3345	100%

De fleste av våre rådsøkende er heltidsarbeidende. Dette inkluderer også husmoryrket.

6.6.1 Yrke

	Antall	Prosent
Kontor/sentralbord	636	19,0%
Trygdet	531	15,8%
Helsevesenet	458	13,7%
Student	316	9,4%
Omsorgs-/hjemmearbeid	314	9,4%
Servicenæring	283	8,5%
Undervisning	232	7,8%
Selvstendig næringsdrivende	87	2,6%
Industri	48	1,4%
Annet	132	4,0%
Ikke oppgitt	308	9,2%
Totalt	3345	100%

De aller fleste arbeider innfor typiske kvinnesektorer i yrkeslivet. Som eksempel kan nevnes arbeid i helsevesenet, kontorarbeid, butikkarbeid og arbeid i undervisningssektoren.

6.6.2

Forsørgersystem

	Antall	Prosent
Egen inntekt	2197	59,1%
Offentlig støtte	905	24,4%
Mannens inntekt	170	4,6%
Studielån	129	3,5%
Annet	29	0,8%
Ikke oppgitt	286	7,6%
Totalt	3716	100%

Tallet er høyere enn antallet klienter da noen har flere forsørgelseskilder.

6.7

Hvorfor oppsøker kvinnen JURK fremfor andre?

	Antall	Prosent
Gratis	1351	32,4%
Anbefalt av andre	946	22,7%
Kvinnelig saksbehandler	471	11,3%
Enkelt / uforpliktende	482	11,5%
JURKs rykte	238	5,7%
Dårlig rettshjelper	64	1,5%
Vet ikke	22	0,5%
Annet	164	3,9%
Ikke oppgitt	439	10,5%
Totalt	4177	100%

Også her kan kvinnene oppgi flere grunner, derfor er antallet høyere enn antallet registrerte klienter.

Mange av de som tar kontakt med oss oppgir flere grunner til dette. Svært mange anfører for eksempel det at vi er gratis i tillegg til en annen grunn. Dette gjelder særlig i sammenheng med at de er garantert kvinnelig saksbehandler, og at de har fått oss anbefalt.

6.8

Tidligere kontakt med rettshjelper

Vi spør også de rådsøkende om de tidligere har vært i kontakt med rettshjelpere angående saken.

	Antall	Prosent
Nei	2280	67,9%
Ja	805	24,0%
Ikke oppgitt	274	8,1%
Totalt	3359	100%

6.8.1 Hvem har de vært i kontakt med?

Når det gjelder privatpraktiserende advokater er vårt generelle inntrykk at kommunikasjonen mellom han/henne og den rådsøkende ofte fungerer dårlig. Kvinnene følger ofte at advokaten snakker "over hodet" på dem, det vil si med et språk de ikke forstår. De føler at advokaten ikke har tid til å lytte, og den rådsøkende kan ha inntrykk av at advokaten er lite interessert i saken hennes, og prioriterer andre, mer "spennende" saker. Ofte har den rådsøkende ikke lenger råd til til å la advokaten arbeide videre med saken. I de tilfellene hvor kvinnen henvender seg til oss fordi hun ønsker en nærmere forklaring på hva advokaten hadde sagt eller gjort, gir vi så langt vi kan slik forklaring.

JURK er forsiktig med å engasjere seg i saker der det er andre rettshjelpere inne i bildet fra før, fordi vi ønsker å unngå dobbeltbehandling av saker.

	Antall	Prosent
Privat advokat	563	69,9%
Ktr. for fri rettshjelp	53	6,6%
Juss Buss	49	6,1%
Andre rettshjelpere	140	17,4%
Totalt	805	100%

7 Problemområdene

7.1 Oversikt over rettsområdene

Problemområder	Antall	Prosent
Arbeidsrett	138	2,8%
Arverett	298	6,0%
Abort- og fødselsrett	18	0,4%
Barnrett	1083	21,8%
Boligrett	180	3,6%
Erstatnings- og forsikringsrett	72	1,4%
Familierett	1021	20,5%
Forvaltningsrett	36	0,8%
Innvandrerkvinnerett	84	2,0%
Internasjonal privatrett	22	0,4%
Kontraktsrett	197	4,0%
Personrett	11	0,3%
Rettshjelpsrett	131	2,6%
Sivilprosess	31	0,6%
Skatt og avgifter	90	1,8%
Skifterett	517	10,4%
Sosial- og trygderett	321	6,4%
Strafferett	115	2,3%
Tingsrett	73	1,5%
Ugift samliv	439	9,0%
Annet	72	1,4%
Totalt	4986	100%

Denne tabellen viser at hver kvinne i gjennomsnitt hadde spørsmål innen ca. 1,5 problemområder. Svært ofte har kvinnen flere spørsmål innen hvert rettsområde. Dette er grunnen til at det totale antallet i tabellene over de utvalgte problemområdene er høyere enn i oversiktstabellen over. Vi har flest saker innenfor saksområdene barne-, familie-, og skifterett; og ugift samliv. Tabellen viser tydelig at kvinner har flest rettslige problemer når det gjelder separasjon, skilsmisse og samlivsbrudd ellers, samt områder som har nær tilknytning til dette.

I det følgende har vi valgt å konsentrere oss om følgende problemområder: Arbeidsrett, arverett, barnrett, boligrett, erstatnings-/forsikringsrett, familierett, innvandrerkvinnerett, rettshjelpsrett, skifterett, sosial- og trygderett og ugift samliv. Disse har vi valgt ut delvis på grunn av problemområdets størrelse i vårt materiale, og på bakgrunn av at vi finner enkelte områder spesielt interessante ut fra et kvinneverrettslig og kvinnepolitisk synspunkt.

7.2 Arbeidsrett

	Antall	Prosent
Usakelig oppsigelse	45	32,6%
Forbigåelse ved ansettelse	6	4,3%
Førtidspensjonering	4	3,0%
Andre	83	60,1%
Sum	138	100%

Det største om klassifisert under "andre". Dette innebærer b.l.a generelle spørsmål om rettigheter etter Arbeidsmiljøloven og lovligheten av arbeidskontrakter. Vi får også endel henvendelser fra kvinner som har hatt svangerskapspermisjon, og blir "degradert" når hun kommer tilbake.

7.3 Arverett

Mange av sakene innen arveretten gjelder opprettelse av testament. Flesteparten angikk konkret hjelp til å sette opp testament. Vi får også spørsmål om formkrav, om hva man kan regulere i testament og om når det er nødvendig med testaments form. Vår erfaring viser at mange tror dette er noe de ikke kan gjøre selv, men må overlate til en jurist.

	Antall	Prosent
Opprettelse av testament	125	41,9%
Testaments-/pliktdelsarv	117	39,3%
Odels-/åsetesrett	6	2,0%
Annet	50	16,8%
Total	298	100%

7.4 Barnerett

Spørsmålet om hvem som skal ha foreldreansvaret og den daglige omsorgen for barna etter et samlivsbrudd er svært viktig for den rådsøkende. Mange kvinner uttrykker engstelse for at de skal miste den daglige omsorgen. Selv når kvinnen har hatt hovedansvaret for barna, noe som gjelder i de fleste tilfellene, tror de at mannen står sterkere enn dem. Han har en høyere inntekt, og vil normalt ha en bedre mulighet til å beholde felles bolig, og generelt tilby barna bedre økonomiske kår. Ofte gir de rådsøkende uttrykk for at de ikke tør bryte ut av et dårlig ekteskap fordi mannen har overbevist dem om at de ikke vil få den daglige omsorgen for barna.

	Antall	Prosent
Daglig omsorg	381	36,7%
Samværsrett	283	27,3%
Foreldreansvar	141	13,6%
Barnbidrag	104	10,0%
Barnevern	33	3,2%
Farskapssaker	29	2,8%
Barnekidnapping	21	2,0%
Barnetestament	8	0,8%
Adopsjon	2	0,2%
Andre	36	3,4%
Totalt	1038	100%

75 Boligrett

	Antall	Prosent
Den rådsøkende er leietager	84	46,6%
Den rådsøkende er utleier	30	16,7%
Bostøtte	20	11,1%
Annet	46	25,6%
Totalt	180	100%

7.5.1 Generell bosituasjon

Spørsmålene dreier seg i hovedsak om generell informasjon i forbindelse med bolig og leieforhold. Henvendelsene kommer både fra leiers og leietakers side. Det som særlig volder problemer er oppsigelse av leieforhold, depositum og utgifter ved oppussing.

7.5.2 Bostøtte

Vi har en del henvendelser angående bostøtte. Etter vår erfaring er denne type støtteordning for lite kjent blant det store flertall av kvinner. Den informasjon som blir gitt når tydeligvis ikke frem.

7.6 Erstatningsrett / forsikringsrett

Forholdsvis mange av disse sakene angår statlig erstatning til voldsofre. Dette er særlig aktuelt når det gjelder voldtektsofre og ofre for kvinnemishandling generelt, samt ofre for incest. Se forøvrig statistikken som gjelder mishandlingssakene i 1993.

	Antall	Prosent
Forsikringssaker	17	23,5%
Statlig erstatning for voldsofre	15	20,7%
Erstatning etter ulykker	13	18,0%
Erstatning for med. feilbehandling	9	12,8%
Andre	18	25,0%
Sum	72	100%

7.6 Familierett

	Antall	Prosent
Heftet "Sep. og Skilsmise"	273	26,7%
Formuesforhold	168	16,5%
Separasjon	144	14,1%
Formularet "Oppløsn. av ekteskapet"	128	12,5%
Ektepakt	103	10,1%
Underholdsplikt	49	4,8%
Spm. spm om felles bolig	46	4,5%
Skilsmisse	28	2,7%
Standard formular	18	1,8%
Ektefellebidrag	4	0,4%
Andre	60	5,9%
Totalt	1021	100%

7.7.1 Ektepakt

I mange av henvendelsene har kvinnene til hensikt å bedre sin økonomiske situasjon. Ofte kommer kvinnen til JURK før hun undertegner ektepakt som mannen ønsker å opprette. Dessverre får vi en del henvendelser der kvinnen allerede har undertegnet en ektepakt, som hun først senere ser er urimelig, f.eks. i forbindelse med et samlivsbrudd. I en del tilfeller er det døtrene som kommer med ektepakter som deres mødre har undertegnet og som setter seg i en håpløs situasjon når mannen faller fra.

7.7.2 Underholdsplikt i ekteskapet

I enkelte av disse sakene kommer kvinnen til oss fordi den gjensidige underholdsplikten ikke oppfylles. Hun ønsker da å få vite om det er noe hun kan gjøre i en slik situasjon.

7.7.3 Bidrag til kvinnen etter separasjon/skilsmisse

Her dreier sakene seg om hvorvidt kvinnen er berettiget til underholdsbidrag fra mannen etter separasjon/skilsmisse. Sakene angår også fastsettelse og innkreving

av bidrag som allerede er fastsatt.

7.7.4 Separasjon

I de fleste av disse sakene ønsker kvinnen informasjon om fremgangsmåten ved separasjon og skilsmisse.

På grunn av det store antall henvendelser om fremgangsmåten ved separasjon og skilsmisse, utarbeidet JURK et standardformular om dette. I midten av 1993 ble dette formularet inkorporert i brosjyren "Separasjon og skilsmisse". Brosjyren sendes kvinner som henvender seg til oss i forbindelse med separasjon/skilsmisse. I mange tilfeller er denne informasjonene nok, og kvinnen ordner resten på egen hånd.

En vanlig misforståelse i disse sakene er at kvinnen tror at hun ikke kan få separasjon dersom mannen ikke samtykker.

Enkelte kvinner frykter meklingen, og trenger nøktern informasjon om hva dette går ut på. Videre ønsker mange rådsøkende opplysninger om separasjonens rettsvirkninger, f.eks. med henblikk på skifte og barnefordeling.

Vå får også henvendelser om midlertidig separasjon. Dette kan være nødvendig dersom kvinnens situasjon er uholdbar, og behandlingstiden for den ordinære separasjonssøknaden er lang.

Mange kvinner har spørsmål om kravet til adskillelse i separasjonstiden. Håndhevelsen av kravet kan synes streng og skaper problemer for mange som har benyttet eller ønsker å benytte denne tiden slik lovgiver hadde til hensikt, nemlig som en periode hvor partene kan tenke seg om å prøve å finne tilbake til hverandre. I en del tilfeller har også praktiske årsaker medført at man ikke kunne flytte fra hverandre umiddelbart etter at separasjonsbevillingen/dommen ble gitt. Særlig virker det uheldig at den ene part faktisk kan trenere skilsmissen ved å nekte å flytte ut.

7.7.5 Skilsmisse

En del kvinner har spørsmål i forbindelse med skilsmisse.

Dette gjelder både kvinner som allerede er separert, og kvinner som ønsker skilsmisse ved dom. Et fåtall av sakene dreier seg om skilsmisse på grunnlag av faktisk separasjon. Noen saker gjelder skilsmisse ved dom uten forutgående separasjon, som regel på grunn av mishandling.

7.8 Innvandrerkvinnerett

Spørsmålene vi får på dette området gjelder for det meste oppholdstillatelser, særlig i forbindelse med separasjon og skilsmisse. Mange kvinner får oppholdstillatelse i Norge gjennom familieegjenforeningsregelen, det vil si som "vedheng" til mannens oppholdstillatelse. for å opparbeide selvstendig rett til å bli i landet stilles krav til minste botid i landet. Denne minstetiden er nå 3 år. I flere av sakene har vi har den

vanskelige oppgaven å skulle råde kvinner som står overfor valget mellom å leve i et konfliktfylt ekteskap eller å reise til hjemlandet og sosial fordømmelse. Situasjonen har bedret seg noe i og med at Justisdepartementet har åpnet adgang for at mishandlede kvinner og kvinner fra den tredje verden i slik situasjoner får bli i Norge.

	Antall	Prosent
Oppholdstillatelse	68	81,0%
Andre	16	19,0%
Totalt	84	100%

7.9 Rettshjelpsrett

Her registreres tilfeller hvor kvinnen har ønsket, eller JURK har anbefalt kontakt med advokat, klager på advokat, samt tilfeller hvor vi opplyste om den statlige frie rettshjelpsordningen.

Vi er et eget kartotek over advokater som er villig til å ta i mot klienter henvist fra JURK. I 1987 foretok vi en gjennomgang av arkivet, b.l.a. i samarbeid med krisesentrene rundt om i landet.

I tillegg sendte vi ut en forespørsel til samtlige advokater i landet som ikke allerede var registrert hos oss, med forespørsel om de ønsket å stå i vårt kartotek, og innenfor hvilke rettsområder de i såfall ville ha saker. Responsen var svært god. I 1993 ble det foretatt en omfattende revidering av advokatkartoteket.

I de fleste av sakene innen dette rettsområdet informerte vi om fri rettshjelpsordningen. Vår erfaring er at få vet om ordningen og de som vet om det vet svært sjelden noe om hvilke saker som faller inn under ordningen.

	Antall	Prosent
Fri rettshjelp	83	63,9%
Henvist til advokat	26	20,0%
Info om bistandsadv. ordningen	6	4,6%
Andre	15	11,5%
Totalt	130	100%

7.10 Skifterett

Skifterett går hvert år igjen som et av våre største saksområder. Mye av vårt arbeid på dette området går ut på å rydde opp i misforståelser før skifteavtalen inngås. Mange kvinner tror f.eks. at når mannen er utearbeidende skal han også ha det meste på skiftet.

Videre gjelder mange henvendelser spørsmål om å få endre en allerede inngått skifteavtale. Avtalen er ofte preget av et skjevt styrkeforhold mellom partene. Dette gjelder både der partene ikke har hatt kontakt med rettshjelper, og der de har hatt felles advokat.

Spørsmålene om skifte er så hyppige og så omfattende å besvare at vi utarbeidet et standardformular, der hovedreglene som gjelder ved felleseieskifte er behandlet. Dette formularet ble i 1993 inkorporert i brosjyren "Separasjon og skilsmisse".

Spørsmålene angående dødsboskifte gjaldt særlig retten til å sitte i uskifte, og hvordan stillingen er der en av partene har særkullsbarn. En del vil også vite på forhånd hvordan et eventuelt ekteskap vil virke for dem med hensyn til særkullsbarn.

	Antall	Prosent
Praktisk gjennomføring av skiftet	225	49,4%
Standardformular	81	15,7%
Skjevdeling	69	13,3%
Dødsboskifte	13	2,5%
Oppgjør med særeiemidler	12	2,3%
Uskifte	10	1,9%
Vederlagskrav	9	1,7%
Annet	68	13,2%
Totalt	517	100%

7.11 Sosial- og trygderett

	Antall	Prosent
Ytelser til enslig forsørger	106	33,0%
Lov om sosial omsorg	39	12,2%
Attføring	37	11,5%
Andre trygdeytelser	26	8,1%
Stønad ved arbeidsløshet	22	6,9%
Stønader under sykdom og fødsler	18	5,6%
Barnetrygd	11	3,3%
Uførepensjon	10	3,0%
Ytelser til etterlatte	7	2,2%
Alderspensjon	3	1,0%
Annet	42	13,2%
Totalt	321	100%

7.11.1 Ytelser til enslige forsørgere

De fleste kvinnens som oppsøker JURK med trygde- og sosialrettslige spørsmål, ønsker opplysninger om ytelser til enslige forsørgere. Dette gjelder for 33% av sakene innenfor sosial- og trygderett, som er en økning på 6,5% fra 1992. Mange av disse kvinnene er i ferd med å bryte ut av et ekteskap eller samboerforhold der mannen er hovedforsørger. Andre er gravide og ønsker, eller er nødt til å være alene med omsorgen for barnet. Felles for disse kvinnene er at de ikke ser seg i stand til å forsørge seg selv og barnet.

Oftest er det overgangsstønad som er det aktuelle tilbudet til disse rådsøkende. For å ha rett til overgangsstønad kreves det blant annet at man er formelt separert og har flyttet fra tidligere ektefelle. Disse vilkårene skaper ikke rent sjelden problemer som kan synes urimelige. Det er f.eks. flere steder i landet lang ventetid for å få separasjonsbevilling. Mange deler også bolig til tross for at de er formelt og reellt separert, fordi økonomiske og/eller praktiske grunner tilsier det. Heller ikke her har kvinnen rett til overgangsstønad.

Flere av kvinnene som oppsøker JURK har problemer med å få innvilget utdanningsstønad. Hovedhensynet bak denne ordningen er å oppfordre kvinnen til å ta utdanning, slik at hun på sikt kan få arbeid hun kan forsørge seg og barnet med.

7.11.2 Ytelser til etterlatte

Her får vi henvendelser fra gjenlevende ektefelle og gjenlevende fraskilt/separert ektefelle. I begge tilfeller er det spørsmålet om vilkåret for å få stønad til etterlatte som står sentralt.

7.11.3 Sosialrett

Mange av sakene gjaldt også i 1993 kvinner som falt utenfor folketrygdens ytelser, fordi de ikke oppfylte ett eller flere av lovens vilkår. Ofte gjaldt det kvinner som etter et langt ekteskap nå var fraskilt.

Et stadig stigende antall saker gjelder enslige forsørgere som hadde store problemer med å få pengene til å strekke til. Selv om det har blitt mer og mer vanlig å få støtte fra sosialkontoret, opplever vi ennå at mange ser på dette som ydmykende, og kvier seg for å ta kontakt med sosialkontoret. Et annet problem er at kvinnen ofte har vanskeligheter med selv å komme i kontakt med sin saksbehandler på sosialkontoret.

En gruppe som har dukket opp, er de som sitter med for dyre boliger. Problemet oppstår når disse ikke lenger får støtte fra sosialkontoret, men i stedet får beskjed om å selge. På grunn av et generelt dårlig boligmarked får de ofte ikke solgt boligen, eller de blir i hvert fall sittende igjen med store tap og restgjeld. I de vanskeligste tilfellene har de også fått lån via sosialkontoret til kjøp av ny bolig. Siden disse lånene gjerne må benyttes innen en viss tid har de også i noen tilfeller blitt anbefalt å kjøpe før de har fått solgt den gamle boligen. Når også den andre boligen har falt i verdi, er restgjelden blitt så stor at de neppe kommer økonomisk på fote igjen.

7.11.4 Mangel på informasjon om egne rettigheter

Her som på en rekke andre rettsområder, ser vi i JURK en utbredt mangel på kunnskap blant kvinner om rettigheter i forhold til det offentlige. Dette medfører at kvinnene i endel tilfeller ikke har oppnådd de rettigheter de har krav på etter folketrygdloven.

7.12 Ugift samliv

Selv om ugift samliv normalt skulle høre inn under familieretten har vi valgt å skille dette ut som en egen gruppe. Grunnen til dette er at vi har såvidt mange henvendelser innen dette området at vi gjerne vil få frem hvilke typer spørsmål vi har på dette området.

Etter at heftet "Ugift samliv" ble revidert og utvidet i 1990 har vi kunnet besvare svært mange spørsmål ved kun å sende ut dette. I en del tilfeller kommer det selvsagt spørsmål som ikke er behandlet i heftet, og det er disse tilfellene som tallene forøvrig viser til.

Det største problemet innen området er nok at rettstilstanden på området er svært uklar og mangelen på skrevne regler gir seg utslag i feilinformasjon og stor usikkerhet. JURK erfarer gjennom saksbehandlingen at mangelen på kunnskap er stor både blant våre rådsøkende og hos hjelpeapparatet. Det verserer mange misoppfatninger, som f.eks. at man blir likestilt med ektefeller hvis man har bodd sammen i mer enn 2 år. JURK ønsker å være med på å oppklare en del av disse misforståelsene og i den forbindelse er heftet meget informativt.

JURK har distribuert heftet "Ugift samliv" til mange offentlige kontorer. JURK håper at dette vil ha en forebyggende effekt. For å øke den forebyggende siden har JURK også holdt mange foredrag om reguleringen av samboerforhold.

Mange henvendelser gjelder opprettelse av samboeravtale. En slik kontrakt er svært bestemmende for kvinnens senere situasjon, og må utformes i samsvar med de faktiske forhold i hvert enkelt tilfelle. Vi informerer om hva en slik kontrakt bør inneholde. JURK oppfordrer også til at kvinnen får den endelige utformede avtalen til gjennomsyn hos oss før den underskrives.

Flere av henvendelsene gjelder også arverettigheter for samboende. Videre har en en del samboere spørsmål om det eksisterer noen form for underholdsplikt. Eiendomsrett til gjenstander i forbindelse med oppløsning av forholdet skaper ofte tvist.

Når det gjelder den økonomiske siden ved denne samlivsformen, informerer vi om at ugifte samboende hverken er "fugl eller fisk" i skatte- og trygdlovgivningen, og at det ikke eksisterer noen underholdsplikt i samboerforhold. De har ingen automatisk arverett etter hverandre, og kan heller ikke sitte i uskiftet bo. På den annen side har samboere frihet til, på enkelte områder å avtaleregulere flere av disse spørsmålene.

JURKs erfaring er at få samboere oppretter kontrakt. Dette setter ofte kvinnen i en svak stilling. I de fleste tilfeller benytter kvinnen sin inntekt til forbruksvarer, mens mannen anskaffer kapitalgjenstandene. Kjønnssrollemønsteret i samboerforhold skiller seg ikke vesentlig fra ekteskapets.

Samboere som får et forslag til samlivsavtale har lettere for å sette seg ned å finjustere denne til sin situasjon, slik at de får avtaleregulert samboerforholdets økonomiske side, samt opphørs- og delingsregler.

Noe av årsaken til at flere etter hvert oppretter kontrakt skyldes nok også at denne samlivsformen har blitt mer vanlig i samfunnet som et reellt alternativ til ekteskap.

	Antall	Prosent
Heftet "Ugift samliv" / Standardformular	295	67,2%
Generelle spørsmål om samboeres rettigheter	61	13,9%
Opprettelse av samlivsavtale	33	7,5%
Felles barn	13	3,0%
Opprettelse av gjensidig testament	7	1,6%
Annet	30	6,8%
Totalt	439	100%

8 Statistikk på grunnlag av mishandlingskjemaer

8.1 Generelt

Nedenfor følger det registreringskjemaet som saksbehandlerne i JURK fyller ut i de sakene der kvinnen opplyser at hun har blitt mishandlet. Vi regner som sikkert at det er store mørketall her, da dette er noe som ofte kommer fram etter at vi har jobbet i lang tid med en sak. Vi vet av erfaring at dette er noe mange kvinner kvier seg for å snakke om. Mange kvinner søker vår hjelp f.eks. for å få vite hvordan de skal gå frem for å få separasjon/skilsmiss. Hvorfor de ønsker å gå til et slikt skritt kommer ikke alltid frem. Det er derfor svært viktig at saksbehandlerne er oppmerksomme på signaler som kan bety at kvinner mishandles. I slike saker vil kvinnen ofte ha behov for mer informasjon, f.eks. om anmeldelse, krisesentre, erstatning fra gjerningsmannen, statlig erstatning til voldsofre o.l.

I 1993 ble 70 mishandlingskjemaer fylt ut. Det er en omtrent det samme som i 1992.

På de neste sidene følger et utdrag av den statistikken som ble utarbeidet på grunnlag av disse skjemaene.

8.2 Mishandlers forhold til kvinnen

	Antall	Prosent
Ektemann	14	20,0%
Samboer	4	5,7%
Eks-samboer og eks-ektefeller	14	20,0%
Far	10	14,3%
Familiemedlem forøvrig	4	5,7%
Ukjent	8	11,4%
Andre	12	17,2%
Ikke oppgitt	4	5,7%
Totalt	70	100%

8.3 Arten av mishandlingen

I de fleste tilfeller blir det kun oppgitt at det har forekommet fysisk mishandling. Det er stor grunn til å anta at i forhold med grov mishandling over tid har det også har forekommet en del tilfeller av psykisk mishandling. Psykisk mishandling dreier seg om ofte om trusler. Dette omfatter alt fra "vanlige" trusler til drapstrusler.

JURK har i 1993 mottatt få saker som gjelder voldtekt. Kvinnene kommer som regel til oss først når det skal reises krav om erstatning. Behovet for juridisk hjelp på et tidligere tidspunkt blir for Oslos kvinner dekket av Akuttmottaket ved Oslo legevakt, og ved ordningen med gratis bistandsadvokat.

	Antall	Prosent
Fysisk	10	14,3%
Psykisk	5	7,1%
Begge deler	54	77,2%
Ikke oppgitt	1	1,4%
Totalt	70	100%

8.4 Varighet

	Antall	Prosent
Opptil 1 år regelmessig	7	10,0%
Over 1 år	46	65,7%
Engangstilfelle	13	18,6%
Ikke oppgitt	4	5,7%
Totalt	70	100%

8.5 Anmeldelse

	Antall	Prosent
Ikke anmeldt	25	35,7%
Anmeldt	25	35,7%
Anmeldelsen trukket tilbake	5	7,2%
Ikke oppgitt	15	21,4%
Totalt	70	100%

8.6 Kontakt med andre instanser

De som har vært i kontakt med andre instanser, har gjerne vært i kontakt med flere. Dette kan være lege, politi og psykolog. Dette er grunnen til at sluttsammen her er høyere enn antall utfylte skjemaer. Vi forsøker også å gi dem råd med hensyn til hvor de kan få hjelp og støtte med annet enn det juridiske. Dette kan være både krisesentre og Støttesenteret mot incest. Vi har også vært behjelpelig med å følge noen til politiet fordi de var redde for å gå alene.

Andre instanser	Antall	Prosent
Politi	25	20,0%
Lege	24	19,2%
Psykolog	22	17,6%
Krisesenter	19	15,2%
Støttesenteret mot incest	5	4,0%
Andre	15	12,0%
Ikke i kontakt med noen	3	2,4%
Ikke oppgitt	12	9,6%
Totalt	125	100%

8.7 Astedet

Som vi kan se av tabellen er det ikke den "blinde gatevolden" som dominerer. De aller fleste blir mishandlet i hjemmet. Under begrepet faller både eget hjem, parters og foreldres hjem. I de tilfellene vi har av at mishandlingen både har skjedd hjemme og ute, er mishandler den samme i de forskjellige tilfellene.

	Antall	Prosent
Hjemme	33	47,1%
Både i hjemme og ute	15	21,4%
Annet sted	6	8,6%
Ikke oppgitt	16	22,9%
Totalt	70	100%

8.8 Kvinnens alder

	Antall	Prosent
Under 20 år	9	12,9%
21-30 år	18	25,7%
31-40 år	24	34,3%
41-50 år	8	11,3%
Over 50 år	2	2,9%
Ikke oppgitt	9	12,9%
Totalt	70	100%

8.9 Kvinnens yrke

	Antall	Prosent
Utearbeidende	25	35,7%
Trygdet	15	21,4%
Student / elev	11	15,7%
Hjemmearbeidende	6	8,6%
Arbeidsledig	3	4,3%
Ikke oppgitt	10	14,3%
Totalt	70	100%

8.10 Kvinnens bosted

	Antall	Prosent
Oslo	34	48,6%
Akershus	8	11,4%
Østfold	3	4,3%
Vestfold	0	0,0%
Hedmark	0	0,0%
Oppland	1	1,4%
Buskerud	3	4,3%
Telemark	1	1,4%
Aust-Agder	1	1,4%
Vest-Agder	2	2,9%
Rogaland	2	2,9%
Hordaland	0	0,0%
Sogn og Fjordane	0	0,0%
Møre og Romsdal	3	4,3%
Sør-Trøndelag	5	7,1%
Nord-Trøndelag	0	0,0%
Nordland	0	0,0%
Troms	1	1,4%
Finnmark	1	1,4%
Ikke oppgitt	3	4,3%
Utlandet	2	2,9%
Totalt	70	100%

8.11 Mulige feilkilder

Mishandlingsskjemaene er utfyllt av saksbehandleren etter de opplysninger som er kommet frem under samtalen med den rådsøkende. Saksbehandleren har ikke alltid stilt spørsmål fra skjemaet direkte til den rådsøkende. Dette medfører at ikke alle spørsmålene på skjemaet blir like godt opplyst og at det for enkelte spørsmål er forholdsvis store mørketall.

8.12 Kommentarer til tabellene

Mishandlingen skjer stort sett i hjemmemiljøet, enten hos kvinnen eller hos gjerningsmannen. Dette underbygger tidligere og sterke antakelser om at hjemmevolden er stor.

De fleste sakene JURK behandlet innenfor dette området i 1993 gjaldt mishandling innenfor etablerte forhold (ekteskap og samboerforhold). Gjerningsmannen var kjent av den mishandlede/voldtatte/incestutsatte fra før. Dette bekrefter annen forskning på området.

Mishandlingen har i de fleste tilfeller foregått over lang tid (mer en 1. år).

Kvinnene har ofte vært utsatt for vold av grov karakter. Mishandlingen har ofte resultert i bloduttredelser, sprekker i huden, svimmelhet, kvalme, utslåtte tenner, nedsatt hørsel og ribbensbrudd.

I tillegg til de rent fysiske skadene, opplever vi at mange kvinner har fått psykiske problemer av til dels alvorlig art. Fysisk mishandling skaper angst og er med på å bryte ned kvinnens selvfølelse og gjøre henne avhengig av mannen. Fysisk mishandling skjer ofte i sammenheng med psykisk mishandling i form av makt demonstrasjoner, nedsettende snakk og trusler om fysisk vold. Resultatet kan være at kvinnen skammer seg over det som har skjedd, føler seg medskyldig og er redd for å fortelle det til noen fordi det kan skade mannen.

Vi har også i vår saksbehandling hatt tilfeller der utenlandske kvinner med opphold i Norge på familie gjenforeningsgrunnlag er blitt feilinformert av sine menn om deres rettigheter i Norge, og om faren for å bli sendt ut av landet. Dette blir brukt som et maktmiddel av mannen til å skape frykt og utrygghet hos kvinnen.

9 Prinsipielt og forebyggende arbeid

9.1 Generelt

Som tidligere nevnt, kan JURKs arbeid deles i tre hoveddeler. Vi gir gratis rettshjelp, arbeider prinsipielt i et kvinnepolitisk perspektiv, samt driver forebyggende arbeid. Det er de to siste sidene ved JURKs arbeid som skal belyses i det følgende.

JURK ser på det prinsipielle og forebyggende arbeidet som like viktig som saksbehandlingen, fordi dette gir hjelp til kvinner generelt, mens den konkrete saksbehandlingen bare gir hjelp til den enkelte kvinne. Det meste av våre bevilgninger er imidlertid øremerket til saksbehandling, så det prinsipielle arbeidet kan derfor ikke bli så omfattende som vi ønsker.

Det prinsipielle arbeidet bygger til dels på erfaringer vi får gjennom saksbehandlingen. Hva slags prinsipielt arbeid vi til enhver tid driver, avhenger dessuten av henvendelser vi får fra rådsøkende, oppfordringer utenfra, f.eks. offentlige instanser, interesseorganisasjoner, krisesentre og enkeltpersoner, samt ideer fra JURKs saksbehandlere.

Det prinsipielle arbeidet foregår i tverrgrupper. Tverrgruppene arbeider kvinnepolitisk innenfor bestemte rettsområder eller tar seg av administrative oppgaver. I 1993 hadde vi Bredtveitgruppe, Volds- og mishandlingsgruppe, Prinsipiell gruppe, Innvandrerkvinnegruppe, Studieturgruppe samt Opplæringsgruppe for nye medarbeidere. Fra 1993 ble det besluttet å slå sammen Rettsorienteringsgruppen, Skoleprosjektgruppen og Prinsipiell gruppe, slik at Prinsipiell gruppe vil gjøre disse tre gruppene arbeid. Det ble også bestemt at daglig ledere skal overta PR-gruppens arbeid, da dette naturlig henger sammen med deres øvrige arbeidsområde.

Vi vil i det følgende ta for oss hva slags prinsipielt arbeid som ble gjort innenfor de forskjellige gruppene i 1993.

92 Bredtveit-gruppen

Bredtveit-gruppens formål er å øke de kvinnelige innsattes kunnskaper om sine juridiske rettigheter og plikter. Dette gjør vi ved å gi råd i konkrete juridiske spørsmål og ved å informere generelt om juridiske temaer som vi erfarer at fangene er opptatt av.

I begynnelsen av hvert semester har hele Bredtveit-gruppen, dvs. fire medarbeidere, et informasjonsmøte med ledelsen på Bredtveit kvinnefengsel- og sikringsanstalt (heretter kalt Bredtveit). Dette møtet gir oss anledning til å bli kjent med forholdene på Bredtveit. Bredtveit-gruppen får omvisning på de forskjellige avdelingene og informasjon om selve driften av fengselet. Vi sørger for at det blir hengt opp oppslag om JURKs virksomhet og hva vi kan bistå de innsatte med. Noen av oppslagene er på engelsk, da vanligvis noe under halvparten av de innsatte er utenlandske statsborgere.

Fra høsten 1992 har vi hatt klientmottak på Bredtveit annenhver uke istedetfor en gang pr måned. Vi har opplevd en sterk økning i saker etter at vi begynte med denne ordningen.

To medarbeidere fra gruppen drar da opp til Bredtveit og tar imot henvendelser. Bredtveit stiller et rom til vår disposisjon. Der kan de innsatte kontakte oss. Selve annonseringen av JURKs saksmottak skjer ved beskjed over høyttaleranlegget og ved oppslag.

Bredtveit gruppen har i 1993 fått 55 nye saker fra de innsatte på Bredtveit. Ved hver henvendelse er det som oftest flere problemer den innsatte ønsker informasjon om, og hjelp til å løse.

Henvendelsene dreier seg ofte om hvilke rettigheter de innsatte har under soningen og ved løslatelsen, herunder hjelp til søknader om permisjoner og overføring til andre fengsler eller soning i behandlingsinstitusjoner. Vi har mange utenlandske kvinner som ønsker å få informasjon om prøveløslatelse etter halvtids soning.

JURK har i 1993 sendt to søknader til fengselsstyret om prøveløslatelse etter fengselslovens §36 (halv tid). Begge søknadene ble innvilget.

De innsatte har også spørsmål ang. straffesaken deres. Som regel ber vi dem ta opp med deres advokat, men vi har vært engasjert i noen tilfelle, bla. i gjenopptakelsessaker.

Kvinnene har også spørsmål om forhold utenfor fengselet. En del av sakene dreier seg om barnerett. I motsetning til mannlige innsatte, mangler de kvinnelige innsatte i stor utstrekning noen som kan ta seg av hjem og barn mens de selv soner. Kvinnenes barn blir derfor satt under barnevernet og plassert i fosterhjem for kortere og lengre perioder. Dette fører til at kvinnelige innsatte i større grad enn mannlige har problemer vedrørende barn både under og etter soning. Kvinner opplever ofte problemer med å få barna tilbake etter endt soning.

Videre er det en del kvinner som har blitt mishandlet /voldtatt av samboer, ektefelle og andre. Ved søknader om voldsoffererstatninger samarbeider vi med volds-og mishandlingsgruppen i JURK.

Ved siden av disse typiske rettsområdene som vi kommer i kontakt med på Bredtveit, bistår vi også med hjelp i de fleste juridiske spørsmål, f.eks arv, familierett, gjeldsproblemer

Bredtveit-gruppen tok i sommer imot en kriminolog og doctor juris fra Canada. Nå arbeider hun med et prosjekt hvor hun sammenligner kvinnefengsler i USA, Canada, Storbritania, Frankrike, Danmark, Tyskland, Finland og Norge.

Bakgrunnen for undersøkelsen er blant annet å finne ut hvor soningen er minst skadelig for de innsatte. Det beste tilbudet til de innsatte mener hun at et fengsel i Minnesota hadde. I dette fengselet ble de innsatte tillagt også større ansvar enn i andre fengsler, eks. er ikke fengselet inngjerdet. I tillegg var besøksordningene meget bra tilrettelagt.

Med hensyn til Bredtveit var hun ikke særlig imponert. Hun trakk bl.a. frem de lite

varierte arbeidsmulighetene i fengselet. I positiv retning fremhevet hun skoletilbudet.

Den åpne anstalten på Østensjø var adskillig bedre enn selve fengslet.

I tillegg er hun medlem av en internasjonal organisasjon som arbeider for legalisering av all narkotika. Hun er av den oppfatning at narkotikalovgivningen ikke hjelper og er mer til skade enn narkotikaen i seg selv.

9.3 Volds- og mishandlingsgruppen

Volds- og mishandlingsgruppen har i 1993 bestått av fire medarbeidere.

Volds- og mishandlingsgruppen driver saksbehandling på alle nivåer for kvinner som er eller har vært utsatt for mishandling, voldtekt, incest eller andre overgrep. Disse sakene er generelt mer omfattende og tidkrevende enn andre saker. Karakteristisk for alle volds- og mishandlingssakene er at de går over lang tid, gjerne med flere saksbehandlere. Dette gjelder spesielt søknadene om statlig erstatning for voldsofre og billighets-erstatning. Det har i år blitt sendt en del søknader både om voldsoffererstatning og billighetserstatning. Men som tidligere erfaringer viser er dette saker hvor det ofte kan ta lang tid før man får sendt inn søknad. Det er ulike grunner til dette. Det kan være at klienten kvier seg eller ikke sender oss opplysninger og/eller dokumentasjon som vi trenger for å få sendt inn søknaden. Eller det kan ta lang tid før vi får den nødvendige dokumentasjon eller de uttalelser vi har spurt leger, psykologer eller andre om.

Et problem i erstatningssakene er vilkåret om at gjerningsmannens navn som hovedregel må oppgis, og forholdet må være anmeldt. Vi opplever at dette sjelden er tilfelle, da kvinnen ofte føler seg sterkt truet eller presset, og er redd for represalier.

Hovedvekten av VM-sakene i 1993 var erstatningssøknader, men vi hadde også endel rådgivningssaker og henvisningssaker. Vi har i år også merket en stor pågang av saker fra mødre som ønsker å nekte samværsrett hvor det er mistanke om incest.

Innhenting av dokumentasjon til erstatningssøknadene medfører ofte vanskeligheter. Problemene er spesielt store når det gjelder innhenting av dokumentasjon for overgrep som ligger langt tilbake i tid. Et særskilt problem er det ved å innhente dokumentasjon som ikke er å finne i dataregistre. Enkelte steder er all informasjon fra før 1986 slettet. En del krisesentre kan ikke dokumentere at en kvinne har hatt opphold der, da de ikke fører utførlige lister over hvem som har brukt senteret. Dette er ting som kan gjøre det vanskelig for kvinner å få dokumentert overgrep som har skjedd noen år tilbake i tid. Det er svært vanskelig å få innvilget erstatning dersom overgrepet overhodet ikke, eller i liten grad lar seg dokumentere.

VM-gruppen har i løpet av 1993 revidert brosjyren "Incestutsattes rettsstilling", da denne ikke var helt oppdatert.

VM-gruppen har sammen med Juss-Buss hatt klientmottak på Nadheimsenteret.

Dette er et senter for prostituerte, narkomane og andre som har problemer, som drives av Kirkens bymisjon. Vi har kun fått et par henvendelser til klientmottaket, så vi har nå bestemt at vi ikke skal ha et fast mottak, men istedetfor reise innom med jevne mellomrom å informere om den hjelp vi kan tilby.

Medlemmene av VM-gruppen har høsten-93 også vært på to ekskursjoner, henholdsvis hos Oslo Krisesenter og Støttesenteret mot incest (SMI).

-*Oslo Krisesenter* gav oss verdifull informasjon om hvordan kvinner kan oppsøke hjelp når de er i en mishandlingssituasjon. De kan vanligvis bo på krisesenteret i en overgangsperiode, og blir oppfordret til å gjøre mest mulig selv for å ordne opp i sine egne problemer.

-*SMI* er et tilbud for kvinner som har vært utsatt for incest eller som har incestutsatte barn. SMI drives av kvinner som selv har gått gjennom de samme problemene, og mener derfor selv at de representerer den ypperste ekspertise på området. Senteret er bare åpent på dagtid, og tilbyr forskjellige aktiviteter for brukerne og deres barn. Vi fikk god veiledning i hvordan vi skulle forholde oss til klienter med denne type problemer.

Vi ble enige med begge disse institusjonene om å opprette et nærmere samarbeid, da vi kan ha gjensidig nytte av den informasjon og kunnskap hver av oss sitter inne med.

Volds- og mishandlingsgruppen opplever fremdeles en generell økning i antall saker, hvor incest og mishandling utgjør mesteparten av vårt arbeid. Dette kan både skyldes en generell økning i vold og kriminalitet, og at det i økende grad fokuseres på problematikken.

Ofta dukker imidlertid opplysninger om mishandling eller incest opp lenge etter at overgrepene har skjedd. Kvinner henvender seg til JURK for å få hjelp til å løse andre problemer. Etterhvert viser det seg at hun har vært utsatt for seksuelle overgrep eller annen mishandling, og vi synes det er viktig å fange opp signaler om at dette har skjedd.

Volds- og mishandlingsgruppen har hatt stor sakspågang i 1993. En del av sakene inneholder lite juss, og medarbeiderne opplever at "sosialarbeiderrollen" mange ganger er like viktig som det å gi ren juridisk bistand.

9.4 Prinsipiell gruppe

Prinsipiell gruppe har fem medarbeidere. Gruppens arbeidsfelt er fra 1993 utvidet da både den tidligere rettsorienteringsgruppen og skoleprosjektgruppen er falt bort, deres oppgaver nå hører inn under prinsipiell gruppe.

Gruppens formål er å gi generell rettsinformasjon til kvinner og gjøre dem oppmerksom på deres rettslige stilling. JURK har gjennom sitt saksmateriale erfart at kvinner ofte er dårlig eller feil informert om sine juridiske rettigheter. Ved å drive med rettsorientering prøver vi å komme problemene i forkjøpet og dermed unngå dem eller begrense deres omfang.

I 1993 har vi holdt 6 foredrag på videregående skoler i Oslo. Skoleprosjektet tar utgangspunkt i et hefte med temaet likestilling. Det er lagt vekt på arbeidsrett, trygderett og familierett. Poenget med foredraget er blant annet å belyse forskjellene mellom teori og praksis i jussen. Elevene skal gjennom heftene forberede seg til foredraget. Disse foredragene ble svært godt mottatt både av elever og lærere.

Vi har i 1993 holdt flere foredrag på sosialkontorer og i husmorlag om den nye Ekteskapsloven, generell familierett, ugift samliv og spesielt om enslige forsørgere. Vi har også gjort flere radiointervjuer, bl.a. har vi vært med i "God søndag" med Brita Blomquist.

Vi er også blitt intervjuet av Sparebankforeningen for en artikkel i deres foreningsblad, her var temaet ekteskap kontra ugift samliv.

Vi har skrevet fast i "Kvinnejournalen" med temaer om mekling mellom foreldre, foreldreansvar og daglig omsorg, samværsrett, fri rettshjelp og graviditet og arbeid. I oktober ble vi invitert av Rettspolitisk forening til å holde foredrag om ugift samliv for 1. avd. studentene på fakultetet.

Vi har svart på to høringsuttalelser, om pasientskadeerstatning og om forbud mot utleie av husrom til bordeller. Vi har fått flere henvendelse, men på grunn av stor arbeidsmengde har vi sett oss nødt til å nedprioritere disse.

Stensilen separasjon og skilsmisse er blitt revidert og trykket som brosjyre. Vi er godt i gang med en arbeidsrettsbrosjyre som spesielt tar for seg kvinnerettslige forhold på arbeidsplassen.

Vi har besvart brev fra organisasjonen "Defence for children international" som hadde spørsmål om norske strafferettslige regler når det gjelder barn/ungdom.

9.5 Innvandrerkvinnegruppen

Innvandrerkvinnegruppen ble opprettet i 1986, og den består av fire medarbeidere. Et hovedformål med denne gruppen er å nå ut til innvandrerkvinner med informasjon om deres juridiske rettigheter.

Gruppens medarbeidere prøver også å tilegne seg generell kunnskap og informasjon om fremmedrett, som vi bruker i de konkrete saker.

Alle saker med tilknytning til et annet land anser vi å falle inn under innvandrerkvinnegruppens arbeidsområde. Henvendelser fra norske kvinner som har utenlandske kjærester eller ektemenn/samboere faller følgelig inn under gruppens arbeidsområde.

Innvandrerkvinnegruppen arbeider med de juridiske problemene som er spesielle for innvandrerkvinner. Vi forsøker å nå ut til denne gruppen med informasjon om vårt rettshjelpstilbud fordi vi mener denne gruppen har et særlig stort behov for den rådgivning vi kan tilby.

Vi mottar henvendelser fra kvinner som kommer fra alle deler av verden.

Henvendelsene dreier seg ofte om oppholdstillatelse for kvinnen selv og eventuelle barn, og de ønsker ofte informasjon om sin stilling etter et samlivsbrudd. Oftest er problemet at kvinnens oppholdstillatelse er knyttet til mannen, enten ved at de er gift med en norsk statsborger eller med en utenlandsk borger som har opphold i Norge.

Dersom ekteskapet oppløses eller partene flytter fra hverandre før det er gått tre år, medfører dette som regel at kvinnen ikke lenger får opphold i Norge. Dette gjelder også hvis mannen ikke får fornyet sin oppholdstillatelse.

Innvandrerkvinnegruppen behandler også endel internasjonal privatrettslige spørsmål. Når forholdet har tilknytning til flere land, kan det oppstå spørsmål om hvilket lands rett som skal legges til grunn. Dette kan være av stor betydning på grunn av at de ulike land har forskjellige rettsregler.

Enkelte av kvinnene som kontakter gruppen har problemer som studenter i Norge. Noen av disse ønsker å bli i landet etter at de har avsluttet studiene. Imidlertid vil opphold i studieøyemed som offerst ikke danne grunnlag for videre opphold etter at studiene er avsluttet. Skifte av studie kan også medføre at de mister oppholds-tillatelsen.

Spørsmål vedrørende kidnapping av barn er også et område gruppen får henvendelser om. Spesielt er dette aktuelt dersom mannen kommer fra et land utenfor Europa.

Disse landene har vanligvis ikke inngått noen utleveringsavtaler med Norge vedrørende kidnappede barn. Fordi en norsk avgjørelse svært ofte ikke vil bli anerkjent i disse landene, kan vanskelige situasjoner oppstå.

Øvrige saksområder er gjeldsspørsmål, straffbare forhold og generell informasjon om fremmedrett.

Problemet i arbeidet med denne gruppen kvinner er at det ofte er svært vanskelig å nå ut med informasjon. Språkproblemer fører til at gruppen av og til må ta i bruk tolketjenesten i innvandreretaten gir gratis bistand.

I vår deltok innvandrerkvinnegruppen på et møte med Utlendingsavdelingen i Justisdepartementet, sammen med representanter fra Utlendingsdirektoratet, Stavanger-, Bergen- og Asker og Bærum politikammer, samt Likestillingsombudet.

Tema for møtet var å finne ut hvordan avhørssituasjonen best mulig kan legges til rette for kvinnelige asylsøkere som er voldtatt eller på annen måte mishandlet i hjemlandet.

Bakgrunnen var at det har kommet frem at mange kvinner finner det vanskelig å fortelle om overgrep til norske polititjeneste-menn. Som en konsekvens av dette kommer opplysninger om overgrep ofte frem forholdsvis sent i asylsøknadsprosessen.

Gruppen holdt også foredrag på MIRA-senteret om innvandrerkvinneres rettigheter etter folketrygdloven.

Dessuten har vi skrevet artikler i MIRA-bladet. Disse omhandlet også trygderettighetene.

I høst ble innvandrerkvinnegruppen invitert til å holde foredrag på en konferanse på Hønefoss i regi av Kontaktutvalget mellom innvandrere og norske myndigheter (KIM). Dette er et rådgivende organ for Kommunal- og arbeidsdepartementet. Der redegjorde vi for endel av bestemmelsene i Utlendingsloven, samt at vi informerte om hva vi i innvandrerkvinnegruppen kan bistå med.

9.6 Studieturgruppen

29. mai reiste 15 spente jurkere til Dublin på studietur. Vi fikk mye økonomisk støtte til turen, både fra departementene, universitetet og andre organisasjoner. Som ett av tre alternativer endte vi opp med Irland som reisemål, forslag om Portugal og Pakistan ble forkastet undervegs. Studieturgruppen som bestod av tre medarbeidere begynte for fullt med planlegging, søknader om økonomisk støtte og organisering tidlig i februar. Vi hadde opprettet mange kontakter vedrørende Irland i god tid før turen, og programmet vårt var både omfattende og spennende. Vi inviterte Jan Erik Rekdahl fra Det historisk-filosofiske fakultet for å fortelle oss litt om Irlands historie, og reiselysten ble ikke mindre med det.

Det første vi var med på i Dublin sentrum var en "historical walk" sammen med en historiestudent. Også et besøk på Fængselsmuseet fikk vi til, ønsket var imidlertid å få ordnet omvisning i et fengsel som er i bruk i dag men det gikk dessverre ikke. Vi besøkte en rekke organisasjoner, bl.a. et krisesenter, en aleneforeldreforening og en fri rettshjelpsforening som forøvrig kunne minne mye om vår egen virksomhet. Vi fikk ordnet omvisninger både på det juridiske fakultet på Trinity College, og i Four Cours som bl.a. inneholder Høyesterett, dette skyldes kontakter med en gruppe flotte og imøtekommende irske jurister og jusstudenter som vi fikk opprettet via EL&A. Mange av disse hadde vi mye kontakt med i løpet av dagene i Dublin.

Noen fra gruppen vår reiste en tur til Belfast, der vi bl.a. besøkte det juridiske fakultet, en likestillingsorganisasjon og et krisesenter.

Andre fra gruppen brukte en av dagene til å reise på busstur i fjellområdene rundt Dublin, vi fikk en flott omvisning i et gammelt klostreområde der historien fortalte om en gammel rettsskikk med klosterområdet som fristed for kriminelle. Rekrutteringen til munkestanden var sikret på denne måten.

Etter en uke full av inntrykk vendte vi nesen hjemover 5. juni, og har i ettertid laget en fullstendig og etter vår mening god rapport fra turen. Denne er trykket og sendt ut til alle som støttet turen økonomisk.

9.7 Fellesseminaret

Hver år arrangeres det et fellesseminar for alle de fire studentrettshjelpstiltakene, Jussformidlingen, Juss Hjelpa, Juss Buss og JURK. Fellesseminaret er et verdifullt arrangement for å opprettholde kontakten mellom studentrettshjelpstiltakene. Organisasjonene bytter på å ordne faglig program, skrive rapport, søke om økonomisk støtte, føre regnskap, samt å ta seg av de praktiske gjøremål som reise og overnatting.

I 1993 hadde JURK hovedansvaret for å søke om økonomisk støtte og ordne reisen. Fellesseminaret ble arrangert på Voss i tidsrommet 12.-14. mars 1993, og det var Jussformidlingen som var hovedarrangør.

Temaene for seminaret var følgende:

Professor Jan Fr. Bernt holdt fredag en forelesning om sosialtjenesteloven.

Bakgrunnen for at vi ønsket nettopp dette emnet var at sosialtjenesteloven avløste den tidligere lov om sosial omsorg 01.01.93. Deretter fulgte det en forelesning av amanuensis Kristian Andenæs over utvalgte emner innen sosialretten.

Lørdag var temaet gjeldsordningsloven. Gjeld er et stadig økende problem i vårt samfunn, og vi følte derfor et behov for en innføring i den "nye" svært skjønnsmessige gjeldsordningsloven. Foredraget ble holdt av Eva Tverberg fra Barne - og familiedepartementet. Foredraget var basert på et kurs som Barne - og familiedepartementet har holdt for ansatte i kommunen.

Egen rapport fra seminaret fås ved henvendelse.

Periode	Lønnet arbeid	Gratis-arbeid	Gratis-arbeid i %
Uke 1-2	675	637	94,40
Uke 3-6	1275	499	39,10
Uke 7-10	1040	535	51,40
Uke 11-14	1033	551,5	53,40
Uke 15-18	1123	664	59,12
Uke 19-23	1295,5	449,25	34,70
Uke 24-28	1435	240,75	16,70
Uke 29-32	869	188,5	21,70
Uke 33-36	1091	722,75	66,24
Uke 37-41	1516	946,5	62,43
Uke 42-45	1210	827,5	68,40
Uke 46-50	1349	361	26,76
Totalt	13.911,5	6.622,72	

De opplysninger som ligger til grunn for dette gratisarbeidsskjema, er medarbeidernes egne opplysninger om antall timer som er brukt til arbeid med konkrete saker og prinsipielle spørsmål, satt opp mot antall timer som det er utbetalt lønn for.

Vi ser her at medarbeidernes vilje til å arbeide en god del gratis, er av avgjørende betydning for JURKs eksistens, og ikke minst muligheten til å ta imot så mange klienter som vi har gjort i 1993.

I 1993 utgjorde gratisarbeidet 32,3% av den totale arbeidsinnsatsen.